

Uteliggaren

Uteliggaren

*Drama i sex scener av Christian Lanciai
efter en historia av Graham Greene.*

Personerna:

Paul
Jean
Victor
Georges
Henri
Adèle
Modern
En tjänsteflicka

Scenen är Paris med omnejd efter krigsslutet.

Scen 1. En nersliten sjabbig trappuppgång.

En luffarliknande gubbe med stripigt skägg och allmänt ovårdad i urmodiga slitna kläder kommer in, är frusen, kurar ihop sig i sin gamla rock, försöker finna sig en bekväm ställning i trappan och lägger sig till rätta för att tillbringa natten där.

Han är på väg att somna in när en mera normal människa kommer in.

Jean Men, min vän, ni kan inte ligga här.
Paul Var skulle jag annars ligga?
Jean Har ni inget hem?
Paul Nej.
Jean Ingen familj?
Paul Nej.
Jean Ingen som känner er?
Paul Nej.
Jean Men varifrån kommer ni?
Paul Från fängelset.
Jean Vad gjorde ni där? Dum fråga. Hur hamnade ni där?
Paul Gestapo tog mig.

Jean Varför då?
Paul De behövde en gisslan.
Jean Jag förstår. Ni var en sådan som de ringade in och tog på måfå för att ha som gisslan vid behov, om det skulle behöva avrättas några.
Paul Precis.
Jean Hur länge satt ni inne?
Paul Tre år.
Jean Jag förstår. Och vid befrielsen blev ni befriad. Men ni hade väl ett liv innan ni blev intagen?
Paul Ja, jag var advokat.
Jean Kan ni inte återgå till er näring?
Paul Kontoret finns inte mer.
Jean Men som advokat hade ni väl ändå en ställning med ett hem och resurser?
Paul Det var då det.
Jean Är allt förlorat?
Paul Ja.
Jean Finns det ingenting kvar?
Paul Nej.
Jean Krigets fel alltihop?
Paul Nej, Gestapo.
Jean Det där får ni berätta mera om. Kom med mig. Jag ska ta er med till ett bättre ställe. Här kan ni inte ligga.
Paul Vad är det för ett ställe?
Jean Ett bättre ställe för sådana som ni. Där kan ni få värme och mat. Det är en kyrka för de kyrklösa. Det finns alltid en och annan som sover över där i någon kyrkbänk.
Paul Är ni präst?
Jean Nej, bara volontär. Kom med mig nu. Det är inte långt.
(*Han får upp Paul, och de går ut tillsammans.*)

Scen 2. I kyrkan.

Paul Ni borde inte ha tagit med mig hit.
Jean Varför inte det?
Paul Jag är inte kyrklig. Jag är inte ens kristen.
Jean Det här är inte en kyrka för kristna. Det är en kyrka för människor.
Paul Men jag hör inte hemma här. Jag är inte värdig att få ta emot er barmhärtighet. Jag är en luffare, en utkastad, en uteliggare, en *clochard*, en kloakgubbe, och jag kan se att alla andra som är här är betydligt mera rekorderliga och värda er filantropi.

Jean Prata inte strunt nu. Ni var ju en gång advokat. Har ni glömt det? Eller är det något ni vill förtränga?

Paul Inte alls, men jag har inget ego längre. Jag är ingen och ingenting. Högst är jag en *clochard* och ingenting mer, en som borde ligga nere och leva i kloakerna. Jag har ingenting att leva för, ingen personlighet, inget människovärde och minst av allt någon mänsklig värdighet.

Jean Vad är det ni inbillar er egentligen? Är ni inte ens en människa?

Paul Vem kan mera vara en människa efter det krig vi har gått igenom? Tror ni inte jag har informerat mig om hur det egentligen gick till under kriget? Jag har grundligt tagit del av alla koncentrationslägersfasorna, hur tyskarna spärrade in alla judar och lät dem dö om de inte rentav avlivade dem, och hur de allierade här i Frankrike sedan spärrade in miljoner tyska krigsfångar och lät dem dö på samma sätt, fast vi kallade dem inte koncentrationsläger utan arbetsläger.

Jean Sådant har ni ingen rätt att känna ansvar eller skuld för. Ni satt ju själv inspärrad under hela kriget.

Paul Och jag fick compensation vid befrielsen för att jag suttit oskyldigt inne i tre år med ständigt hot om avrättning hängande över mig för ingenting, men vet ni vad jag använde den compensationen till?

Jean Hur skulle jag kunna veta det?

Paul Vad tror ni? Vad kunde en arbetslös man utan hem och pengar och värdighet efter kriget göra, om han plötsligt fick en liten nått summa pengar, om inte supa ner sig? Flaskan är min enda vän. Därför hör jag ännu mindre hemma här, för här ser jag att alla är nyktra och att ingen får dricka.

Jean Det är bara en logisk förhållningsregel för att allt skall fungera. Att ni supit er full och druckit förut är inget brott och ingen ursäkt för att ni inte skulle få vara här. Ni dricker ju inte nu. Vi erbjuder er en möjlighet att rekonstruera ert människovärde. Ta den chansen. Den är gratis.

Paul Ni är ädel och generös, men ni vet ingenting om mig.

Jean Vad är det vi inte vet? Är det något vi borde veta? Ni behöver inte berätta något. Ni behöver inte gå till bikt. Här spelar det ingen roll om ni varit Vichyanhängare, spion för tyskarna, alkoholist eller narkoman eller något värre, för ni är ändå bara en människa.

Paul En man blev offrad för min skull i fängelset.

Jean Vill ni berätta om det? Känner ni att ni behöver berätta om det?

Paul Det är det enda som väger på mitt samvete.

Jean Här finns alla sorters öden med alla sorters historier, och er är säkert mera oskyldig än de flestas.

Paul Jag är ingen mördare, men jag borde inte leva.

Jean Vad hände?

Paul Det var en helt vanlig arbetsdag, och jag gick till jobbet som vanligt. Jag var helt obekymrad och brydde mig varken om Vichy eller tyskarna eller motståndsrörelsen eller kriget, ingenting sådant bekom mig, då jag bara var en vanlig byråkratisk advokat som mest hade med skattemål att göra. Men på vägen

dök en Gestapo svart maja upp och ringade in folk och förde bort dem. De behövde tio personer, och jag blev den tionde.

Jag var fullkomligt oskyldig. Jag hade ingenting på mitt samvete och hade aldrig haft något med tyskarna eller politik att göra. Jag hade inte ens haft sympatier utan hållit mig konsekvent utanför alla ställningstaganden, då mitt yrke krävde absolut saklighet. Ändå blev jag behandlad som en motståndsmän och slängd i ett vidrigt fängelse, där det fanns ett trettiotal andra som jag, som också hade inringats på måfå för att kunna användas som arkebuseringsoffer när något terrordåd av motståndsrörelsen krävde hämndaktioner för statuerande av exempel. Ockupationsmakten var sådan. En dag hade det hänt någonting, något attentat hade lyckats med tre tyskar förolyckades, och då kom en ung blond överste in i vår cell och tillkännagav att tre av oss måste arkebuseras som hämnddemonstration. Vi fick välja ut de tre själva. Vi drog lott om vilka tre det skulle bli. Jag blev en av dem, men jag var helt oskyldig, hade infångats utan anledning, och kunde som jurist inte godkänna att jag skulle offras för ingenting genom ren godtycklig grymhet. Dessutom hade jag ju en ansevärd förmögenhet och en praktfull villa utanför Paris, som jag ärvt genom ett antal nedstigande led, och så litet kunde jag acceptera min dödsdom genom lottning att jag erbjöd allt vad jag ägde om någon annan kunde träda i mitt ställe. Där visade sig vara en ung man som redan var svårt sjuk i lungtuberkulos och därför ändå inte hade långt kvar, och han erbjöd sig att ta emot mitt erbjudande, för han hade en syster och en mor som skulle stå ensamma när han dog. Som jurist kunde jag göra överlåtelsen juridiskt vattentät, och han var hur villig som helst att gå i döden i stället för mig, om han så kunde ordna det för sin mor och syster. Så vi genomförde transaktionen. Men efteråt slog det mig hur omoraliskt det hade varit. Jag ångrade mig bittert och bad att låta affären gå tillbaka, men då vägrade han. Han var nu en gång för alla inställd på att få dö och att i döden få ge en förmögenhet till sin mor och syster. Han blev arkebuserad dagen därpå med de två övriga, och jag var dömd till att överleva. Det blev tre års fängelse till innan befrielsen kom.

Jean Så ni dömdes till döden utan anledning och fann sedan domen att behöva överleva värre än själva döden. Är det riktigt?

Paul Ja, ungefär så, på grund av att jag sänt en annan i döden i stället.

Jean Men det var inte ert fel. Han anmälde sig frivilligt. Han ville dö, och ni gjorde döden behaglig för honom genom er överlåtelse av all er egendom på hans familj. Har ni inte spårat hur det gick för den familjen?

Paul Jag reste ut till mitt förra hem. Jag fann trädgården helt vildvuxen och skamlöst försummad, och även villan var förfallen, men det bodde någon där. Jag fick reda på att där bodde en ensam ogift dam med sin moder och vad de hette. Det var mitt offers syster och mor.

Jean Men ni hälsade inte på dem?

Paul Nej.

Jean Det borde ni ha gjort.

Paul Jag vågade inte.

Jean Det är inte för sent ännu. Ni är ju en fri man.

Paul Är jag?

Jean Varför skulle ni inte vara det? Ni är ju frisläppt ur fängelset. Ni är befriad liksom hela Paris och snart hela Frankrike. Ni har ingenting att frukta. Gestapo kan inte trakassera er längre.

Paul Men ni förstår inte. Jag har ju ett liv på mitt samvete. Det slipper jag aldrig.

Jean Jo, ni kan slippa det om ni reser ut dit och tar i tu med det, pratar med ert offers syster och berättar om hennes bror för henne. Ni vet ju inte ens vem hon är. Det minsta ni kan göra är att ge henne en chans. Därmed skulle ni ge er själv en chans också och kanske er enda.

Paul Jag vågar inte.

Jean Ni är för ödmjuk. Ni måste tvinga er till det. Det är er enda chans.

Paul Och om hon aldrig skulle kunna förlåta mig att hennes bror offrade sig för mig?

Jean Ta det försiktigt. Ta ett steg i sänder. Känn er fram. Allt ni behöver göra är att kommunicera, och ni hamnar på rätt väg. Sedan är det bara att följa den.

Paul Då behöver jag stärka mig först.

Jean Vad menar ni?

Paul Menar ni att de flesta som är här inte är sådana som dricker?

Jean Alkoholföräring är förbjuden här i kyrkan.

Paul Naturligtvis. Men tror ni inte jag har märkt att de flesta här dricker ändå? De smusslar, de smyger med sina flaskor under bordet, eller de kommer hit färdigt påverkade och hoppas att ingen präst skall märka det och köra ut dem. Säkert har ni också någon flaska tillgänglig någonstans i fall av något nödläge.

Jean Jag ser att ni kommer att passa bra här i sammanhanget. Ni måste som advokat ha blivit intimt förtrogen med hela samhällets dubbelmoraliska struktur.

Paul Naturligtvis. Kyrkan är ju inget undantag.

Jean Far ni ut dit till ert gamla hem och undersöker terrängen om jag hjälper er till grundlig förberedelse?

Paul Jag kan alltid försöka.

Jean Försöka duger inte. Ni måste göra det.

Paul Om jag får en flaska med mig.

Jean Vad brukar ni dricka? Absint? Starkare saker? Eller bara vin?

Paul Bara vin räcker långt. Absint är giftigt. Det har jag aktat mig för. Jag har försökt att alltid hålla mig till bara vin.

Jean Inte ens whisky?

Paul Har ni whisky?

Jean Ni kan inte dricka här, men om ni lovar att fara ut kan jag ge er en flaska whisky med er på vägen för säkerhets skull.

Paul I så fall går jag med på överenskommelsen. Ni kan inte ge mig lite vin redan här?

Jean Diskret i så fall.

Paul Naturligtvis.

Jean Vänta bara, så kommer jag.

Paul Jag väntar. (*Jean lämnar honom för tillfället.*)

Victor (kommer fram) Jag tyckte jag hörde er diskutera alkoholkonsumtion.

Paul Bara vin.

Victor Hur hamnade ni här? Är ni utslagen?

Paul Av kriget.

Victor Som alla andra. Vad var ni före kriget?

Paul Advokat.

Victor Då vet ni kanske något. Kan ni svara på min mest angelägna fråga. Vad tusan var kriget bra för egentligen? Vem vann på det? Vem såg någon mening med att ställa till det? Behövde vi verkligen något extra världskrig efter det första?

Paul Den eviga frågan. Vem kunde vinna på kriget, när alla bara måste förlora på det? Har något krig något annat än förlorare till slut? Även segrarnas förluster måste ju alltid bli mer katastrofala än vad de hade råd med. Nej, jag kan tyvärr inte besvara er fråga. Tyskarna startade det, och de förlorade allt på kuppen, men de ansåg att de måste börja kriget för att förekomma Sovjetunionen, som annars hade gått fram som en ångvält över Europa. Nu gjorde de det i alla fall, men ändå blev de krigets värsta förlorare. Jag kan bara se makten och kampen om den som krigets värsta skurk och upphov, den värsta fåfängan av alla.

Victor Är då människan ett så hopplöst fall att hon alltid måste vandra i den självdestruktiva fällan?

Paul En annan tidlös fråga. Tyvärr ser det inte bättre ut.

Victor Hur kommer det då att sluta? Kommer mänskligheten att göra slut på sig själv?

Paul Det är vad hon alltid har ansträngt sig för.

Victor Kommer hon att lyckas till slut?

Paul Till och med i detta krig misslyckades hon med den föresatsen. *Jag* tror att mänskligheten är dömd att alltid misslyckas med allt.

Victor Som ni sade, det ser inte bättre ut.

Paul Här kommer nu min vän Jean tillbaka med något livselixir. Välkommen tillbaka, min gode Jean.

Jean Jag vill bara hjälpa er på traven. Jag ser att ni träffat Victor, vår gode historieprofessor.

Paul Är han historieprofessor?

Victor Före detta. Avdankad. Jag söp ner mig och bort från tjänsten i och med kriget.

Paul Det hände alltför många.

Victor Jag förmodar att det hände även er.

Paul Minsann. Jag var i fritt fall och höll just på att njuta av min oupphörliga nerförsbacke när Jean här kom förbi och väckte mig och avbröt min tidningssömn och tvingade mig hit.

Victor Tidningssömn?

Paul Ja. Jag hade just lärt mig och vant mig vid att man håller värmen bäst under dagstidningar. Det finns alltid gott om dem, medan det är mera ont om filter.

Victor Så ni är här för första gången?

Paul Jag hade ingen aning om att ett ställe som detta fanns.

Victor Kalla det Mirakelgården. Det är som en modern motsvarighet till Victor Hugos fattigmansparadis.

Jean Prata inte bort honom nu. Han har en viktig uppgift framför sig, och för det måste han förbereda sig. Därför har jag med mig en flaska åt honom.

Victor Låt inte någon av prästerna få se det bara.

Jean Det är lugnt. Jag är van. De avbryter aldrig mig. Jag håller mig under bordet.

Victor Men vår vän här är inte lika van, om han är här för första gången. Om någon kommer på honom blir han utslängd för gott genast.

Jean Så omänskliga är de inte här. Det har ju till och med förekommit narkotikadistribution här med prästens goda minne.

Victor Det var länge sen nu.

Jean Men sätt i gång, Paul, och provsmaka, men var försiktig och diskret.

Paul (*prövar diskret Jeans flaska*) Delikat. Du tycks vara vinkännare.

Jean Har alltid varit. Det om något är ju en avancerad kultur.

Paul Förvisso.

Victor Får man vara med och smaka, när ni ändå håller på?

Jean Naturligtvis. Det tycks inte vara någon präst här nu.

Victor Risken är snarare att andra märker vad vi håller på med och blir intresserade och vill vara med.

Paul Finns här många uteliggare?

Jean Här är alla uteliggare.

Georges (*sällar sig*) Jag ser att här är något på gång. Har du hittat en ny medlem, Jean?

Jean Jag fiskade nästan upp honom ur kanalen.

Georges Han verkar smälta in bra. Är han luffare?

Paul Inte ännu fullt utbildad.

Jean Han är ännu i sina lärdomsår.

Georges Hur kom han på dekis? Det brukar alltid vara en intressant historia.

Jean Det finns ännu hopp att han kan komma upp igen. Det var kriget naturligtvis, han satt fången i tre år hos Gestapo.

Georges Inga förbrytelser? Ingen kriminalitet? Ingen lastbarhet? Bara olycka och offer för Gestapo? Då är han närmast en jungfru.

Jean Precis.

Georges Gratulerar, kompis, till att ha överlevt kriget.

Paul Det var inte utan offer.

Georges Vad offrade du för att klara dig?

Paul Allt utom livet.

Georges Var det värt det?

Paul Det är frågan.

Jean Han är melankolisk för han känner dåligt samvete för en annan som satte livet till.

Georges Det är väl hans sak i så fall. Ett krigsoffer?

Paul Han offrade sig för mig.

Jean Han köpte sitt liv för allt vad han ägde mot att en annan lät sig bli arkebuseras i stället.

Georges Alltså var det hans sak. Han hade knappast gjort det om han inte varit motiverad. Han var kanske redan dödssjuk redan.

Paul Ja, det var han, och han offrade sig för att kunna ge allt vad jag hade till sin syster och mor. Men det ursäktar inte mig, som lät honom göra det.

Jean Men du försökte ju ändå reklamera affären.

Paul Ja, men det hjälpte ju inte. Han gick ju inte med på det.

Georges En komplicerad affär.

Jean Jag har försökt få honom att ge sig iväg till sitt gamla hem och träffa modern och systemen. Han kunde kanske trösta dem.

Georges Det kan han säkert, eftersom han kände karlen. Varför gör han det inte?

Jean Han är rädd för konsekvenserna.

Georges Det är ditt enda hopp, gosse. Annars blir du bara uteliggare här för resten av livet utan något annat att göra än att grubbla över ditt samvetsproblem. Onda cirklar är till för att bryta sig ut ur.

Paul Ja, jag förmodar att ni har rätt.

Georges Om det inte går bra kan du ju komma tillbaka hit sedan. Vi finns alltid här.

Paul Jag tackar er.

Jean Du kan tacka oss med att bjuda oss lite grann på flaskan jag gav dig.

Paul Naturligtvis. Det är det minsta jag kan göra.

Georges Skål då, kompis, och lycka till!

Paul Tack, det behöver jag. (*De dricker och skålar försynt i lönndom.*)

Henri (stör dem) Vet ni inte att det är förbjudet att supa i kyrkan?

Georges Ta det lugnt, Henri. Det är bara lite gravöl.

Henri Jaså? Vem är död?

Georges Vår vän här ska just gå till sin egen begravning.

Henri Tänker han begå självmord?

Paul Om det ändå vore så väl.

Henri Varför då? Han verkar ju frisk och kry.

Paul Vad nytta har man av en frisk kropp om själen är desto sjukare?

Henri Jag ser att ni har en patient på halsen.

Georges Han dog i kriget och skulle ha skjutits av Gestapo. I stället sköt Gestapo en annan. Så han är bara en av de många som överlevt sig själv.

Paul Du råkar inte ha något annat lite starkare? Jag är inte mogen för min avrättning ännu.

Henri Och varför skulle då gå till din avrättning?

Paul Jag hoppas det blir min avrättning. Det skulle vara bäst för alla, och så skulle jag slippa leva längre.

Jean Han ska besöka systemen till den som dog i hans ställe, och han tror att hon kommer att vilja mörda honom för att han lät hennes bror dö.

Henri Jag förstår. Men om han träffar henne och visar sig ha känt hennes bror kanske hon vill att han berättar mera om honom.

Jean Det är det vi försöker övertyga vår stackars *clochard* om.

Henri Då förstår jag att han behöver stärka sig. Här. Vad sägs om detta? (*tar fram en liten flaska*)

Georges Himmel!

Jean Parbleu!

Georges Riktig genever!

Henri Jag kommer just från Holland. Där är alla i gång med att fira befrielsen. Var så goda! Delta i befrielsen!

Georges Ärligt talat var tyskarna inte så roliga här. De drack aldrig, och drack de så bjöd de aldrig.

Jean Den tyska sparsamheten är ökänd.

Paul Jag tackar dig, broder. Nu kanske jag kan ta mig ut till min avrättning.

Jean Du tror verkligen det blir din avrättning?

Paul Sätt dig in i hennes ställe. Här kommer en *clochard* på besök som visar sig vara den man som sände hennes bror i döden. Skulle inte vilken kvinna som helst vilja mörda honom?

Jean Men du gav ju honom och henne hela din förmögenhet och ett vackert hem dessutom?

Paul Tror du det skulle förbättra saken? Faktum är att jag vållade hennes brors död genom arkebusering i mitt ställe.

Georges En intrikat historia.

Henri Det är bäst du tar med dig flaskan ut till henne. Kanske den kan mildra hennes vrede.

Paul Det tvivlar jag på.

Jean Jag tror det är bäst vi fortsätter utomhus. Jag känner oroliga blickar på oss. Det kan vara riskabelt om fler upptäcker vad vi håller på med och sällar sig till vårt gäng.

Georges Vi kan samla fler utomhus.

Jean Det är det jag menar.

Henri Kom!

Georges Vi kan bli störda i kyrkan men inte utomhus.

(*De bryter upp.*)

Scen 3. Ett mycket vackert slottsliknande hus med stor trädgård.

Paul (*kommer blygt fram och ringer försiktigt på*)

Adèle (*öppnar efter att han ringt på flera gånger, en mogen men vacker kvinna*)

(*på sin vakt*) Vem är ni?

Paul Jag hörde i byn att ni söker en trädgårdsarbetare.

Adèle Kan ni arbeta?

Paul Jag har arbetat mycket i trädgård förut.
Adèle Ni har kanske sett att mycket behöver göras här?
Paul Det ser ut som om trädgården inte hade skötts på tre år.
Adèle Hur kom ni hit? Vem skickade er? Vem är ni?
Paul En stackars arbetslös vrakrest från kriget. Jag borde ha blivit skjuten av Gestapo. Jag satt tre år i fängelse.
Adèle Det finns många sådana.
Paul Ja, det gör det.
Adèle Jag kan ta er på prov. Kom in. (*öppnar dörren, och bjuder Paul att stiga in. Hemmet öppnas – ett vackert och rikt hem fullt av minnen.*)
Paul Mitt namn är Paul.
Adèle Jag heter Adèle. Jag lever här med min mor sedan tre år när vi förlorade min bror. Gestapo sköt honom, men det var fel man.
Paul Jag beklagar.
Adèle Men vem skickade hit er? Hur kände ni till detta ställe?
Paul Några kamrater i Paris kände till att ni behövde hjälp. En av dem kände er bror.
Adèle Då känner ni till hela historien.
Paul Ja, det gör jag.
Adèle Många har kommit här förbi och ringt på, och varje gång har jag hoppats att det skulle vara mannen som köpte sitt liv med detta hem och all sin rikedom på bekostnad av min brors liv.
Paul Varför hoppas ni på att han skulle dyka upp?
Adèle Då skulle jag få nöjet att skjuta honom.
Paul Lever han?
Adèle Han köpte ju sitt liv med min brors liv. Det är klart att han lever.
Paul (ser sig omkring) Det är ett vackert hem.
Adèle Vi har lämnat nästan allting orört.
Modern (kommer in med krycka) Vem är det, Adèle?
Adèle En man som vill hjälpa oss med trädgården. Han har arbetat i trädgård förut och kände Marcel.
Modern Hur kände han Marcel?
Adèle Han satt med honom i fängelset.
Modern (till Paul) Han var oskyldig. Han greps av Gestapo på öppen gata för ingenting, bara för att Gestapo behövde folk att kunna avrätta som repressaliedemonstration.
Paul Men han var sjuk.
Adèle Hur vet ni det?
Paul Ni sade ju att jag satt med er bror i fängelset. Ja, det var jag som kände honom. Jag ville presentera mig så skonsamt som möjligt.
Modern Om ni kände min son är ni välkommen. Ni måste då ha en del att berätta om honom.
Paul Det gör jag gärna.

Adèle Men kom in. Ni ser ganska färdig ut. Är ni hungrig? Ni borde få kunna tvätta er och byta kläder. Här finns en hel garderob kvar med kläder från den tidigare ägaren.

Paul Mannen som lät er bror dö och överlät all sin egendom och rikedom på honom, så att han kunde trygga er och er mors framtid.

Adèle Ja. Han måste ha varit en betydande man.

Paul Ja, jag skulle vara tacksam för ett bad och rena kläder. Ni är mycket gästvänlig.

Adèle Vem som helst som kände min bror är välkommen här, utom han som lät honom dö.

Paul Jag tackar.

Adèle När ni är klar skall jag ha en liten måltid färdig åt er. Då får ni berätta mera.

Paul Det ser vi fram emot.

(Adèle visar Paul vägen ut. Modern dröjer kvar och tittar efter dem.)

Modern Detta är kanske mannen vi har väntat på.

Scen 4. Vid middagsbordet, i en fin salong.

Adèle Ni har utfört underverk med trädgården.

Paul (ren och fin och något uppsnosad) Det var det minsta jag kunde göra.

Modern Vi har inte lyckats skaffa någon trädgårdsarbetare före er. Vårt hus har skytts som pesten för dess historias skull.

Paul Ändå har ni bott kvar.

Adèle Vi hade ingen annanstans att ta vägen. Vi levde i armod fram till Marcells död. När vi fick allt detta gratis hade vi inget val än att tacka och ta emot. Vi kunde inte vägra den enda hjälp vi kunde få i vårt armod.

Paul Trädgården formligen skrek på hjälp.

Modern Och ni kom som sänd från himlen och kände genast alla dess behov.

Paul Jag har arbetat i trädgård förut.

Modern Men berätta nu om min son. Så ni kände honom inte före fängelset?

Paul Nej, jag hade aldrig sett honom förut. Men jag har redan berättat allt för er dotter.

Adèle Berätta allting om igen. Min mor kan behöva höra allt om sin son.

Paul Jag förstår.

Modern Vad var ert första intryck av honom?

Paul En känslig natur, kriget hade tydligt satt sina spår fastän han inte varit med, han var mycket tärd och mager och hostade svårt, och jag misstänkte genast att han måste vara sjuk. Var det lungtuberkulos?

Adèle Det var kriget. Han var för känslig. Han tålde inte kriget. Det var bara en nervös hosta som resultat av psykisk stress, ingenting annat.

Paul Men han visste att han var döende. Det var bara därför han gick med på bytet.

Adèle Berätta om den där advokaten. Lärde ni känna honom också?

Paul Aldrig före fängelset.

Modern Vad var han för en typ?

Paul Stel och korrekt, ytterst formell och alldaglig, en typisk väl situerad borgare, som inte hade något i fängelset att göra, vilket han också gång på gång demonstrerade. Han var en alldeles för alldaglig och normal människa för att ha någonting att trakasseras av Gestapo för.

Adèle Och tydligen var han slug som advokat då han kunde övertala Marcel att överta hans dödsbiljett.

Paul Marcel tänkte på er. Han visste att han ändå skulle dö och såg erbjudandet som en gudasänd möjlighet att göra livet bättre för sin mor och syster.

Adèle Det bad vi minsann inte om. Vi hade långt hellre behållit honom, även om han var döende, än mottagit all denna fördärvliga komfort och rikedom.

Paul Antag att advokaten har överlevt och en dag kommer och hälsar på er, hur skulle ni mottaga honom? Skulle ni bjuda in honom som mig eller köra bort honom?

Adèle Jag skulle skjuta honom direkt. Jag bara väntar på den dagen. Den möjligheten är det enda jag har kvar att leva för.

Paul Ni är således beväpnad?

Adèle Alltid.

Paul Men hur kan ni hata honom utan att känna honom?

Adèle Det som han gjorde är alldeles tillräckligt.

Paul Vad gjorde han?

Adèle Det vet väl ni som var där.

Paul Just därför kanske jag kunde bifoga detaljer till er version som ni inte känner till.

Adèle Han var en feg borgarbracka som var så livrädd för döden att han var beredd att göra vad som helst för att komma undan. Därför erbjöd han desperat allt vad han ägde och sitt fina hus här till vem som än ville byta plats med honom, när Gestapo skulle avrätta tre personer på måfå. Min bror anmälde sig frivilligt med tanke på oss, som då skulle få pengar och ett ordentligt hem, tänkte han. Advokaten var ju juridiskt kunnig, så han gjorde överföringen helt laglig och juridiskt bindande.

Paul Vet ni inte att han ångrade det efteråt?

Adèle I så fall var han en hycklare. Han hade ju gjort överföringen så juridiskt bindande att det inte fanns någon återvändo.

Paul Det finns alltid vägar tillbaka till och med i juridiken. Vad som helst kan olagligförklaras. Jag vet att han till varje pris försökte få affären att gå tillbaka, men er bror vägrade. Han var inställd på att dö och vägrade missunna er huset och hans pengar. Han ville dö för er.

Adèle Hur vet ni det? Har ni varit advokat själv? Försvaret ni hans fega desperationshandling?

Paul Jag har känt en del jurister. Nej, jag försvarar honom inte, jag kan inte försvara honom, men innan ni dömer honom borde ni känna till alla detaljer.

Adèle Så han försökte faktiskt återta sin plats framför exekutionspatrullen och rädda min bror?

Paul Jag vet att han inte ville någonting hellre.

Adèle Och min bror var så fanatiskt inställd på att få offra sig för oss?
Paul Ja.
Adèle (ser drömskt bort) Ja. Det stämmer. Min bror var sådan. Han levde aldrig för sig själv, bara för andra.
Paul Jag beklagar.
Adèle Tror ni advokaten någonsin skulle våga sig hit?
Paul Jag tvivlar på det, om han ännu lever. Skulle ni i så fall fortfarande vilja skjuta honom?
Adèle Ni har gjort det svårare för mig.
Paul Det var inte meningen. Min mening var att i möjligaste mån göra det lättare för er att leva med det.
Adèle Varför har ni kommit hit egentligen?
Paul Mina vänner övertalade mig. Jag hade aldrig gjort det annars. De inbillade mig att jag kanske kunde göra en insats.
Modern Ni har verkligen gjort en insats vad trädgården anbelangar. Men som sjösläkare är ni oduglig.
Adèle Säg inte det, mamma. Jag tror faktiskt att jag nu lättare skulle kunna leva med hans minne och kanske inte ens längre vilja skjuta den där advokaten. Ni råkar inte händelsevis känna honom?
Paul Absolut inte.
Adèle Då skulle han alltså kunna komma hit. Jag ska vänta på honom. Det känns som om han var på väg hit, förr eller senare.
Paul Om ni då vill skjuta honom hoppas jag att jag inte är här då längre.
Adèle Jag tror jag har tappat lusten för det. Tvärtom, tror jag att ni och han skulle kunna ha ett intressant samtal tillsammans om er gemensamma fängelsetid.
Paul Helst vill jag inte diskutera det. Jag kom hit för att diskutera det bara för er brors skull.
Adèle Det är vi faktiskt tacksamma för. Ni har gjort en insats.
Modern Inte bara för trädgården. Min dotter behövde någon att prata med.
Paul Jag är bara tacksam.
Adèle Nej, det är vi som skall vara tacksamma. Stannar ni?
Paul Om ni vill.
Adèle (ser mot modern, som nickar) Ja, det vill vi.
Paul Jag har ärende tillbaka till Paris. Jag lovade besöka mina vänner och berätta om hur det var här. Men jag kan komma tillbaka sedan.
Adèle Ni är välkommen.
Modern Vår trädgård behöver er.
Paul Det har gjort mig gott att få arbeta i en trädgård igen.
Adèle Jag tror ni har gröna fingrar.
Paul Åtminstone tror jag trädgården trivs med mig.
Modern Ni har ju faktiskt fått den att leva upp igen.
Adèle Den bara väntade på er.
Paul Kanske det.

Scen 5. Kyrkan

Georges Nå, hur gick det?
Paul Tämligen smärtfritt.
Jean Gav du dig till känna?
Paul Nej.
Jean Och de misstänkte ingenting?
Paul Jag vet inte. Det verkade inte så.
Jean Då är du säker. Du kan ta det lugnt. Du far väl tillbaka och fortsätter?
Paul Jag fick anställning som deras allt-i-allo, och de var mycket nöjda med mitt trädgårdsarbete.
Jean Det är bara att ta det lugnt, ett steg i sänder, och till slut en dag kommer det fram helt naturligt vem du är, och då är du hemma.
Georges Ville de skjuta dig?
Paul Först visade sig systemen faktiskt ha den definitiva föresatsen. Sedan berättade jag några detaljer om hennes bror, och hon tycktes mjukna och förstå att jag faktiskt försökte få affären att gå tillbaka. Jag tror inte hon vill skjuta advokaten längre.
Henri Hurdan är hon? Är hon vacker?
Paul Hon är mycket vacker, en mogen kvinna i sina bästa år, och hon har försummat hela livet. Hon tycks bara ha levt för sin bror och sin mor och efter hans död bara ha levt för hans minne och för sin hämnd på mig.
Victor Dramatiskt.
Henri Om du sköter dina kort rätt kan du bli gift med henne och så fortsätta direkt på ditt forna liv.
Paul Det är dina spekulationer. Så långt vågar jag inte tänka.
Georges Vad tror du om dina utsikter?
Paul Ärligt talat skulle jag vara helt nöjd med att bara få bo där och arbeta som deras dräng. Jag begär egentligen ingenting mer. Jag vande mig vid mitt liv som *clochard*, och ett avancemang till dräng är alldeles tillräckligt. Jag fortsätter gärna vara anonym och okänd hos dem som en desto bättre vän.
Jean Då är det det du ska satsa på.
Paul Jag tror det också.
Victor Och om hon blir intim och själv vill gifta sig med dig? Kan du då avvisa henne? I så fall måste du bekänna din juridiska identitet.
Paul Den dagen, den sorgen.
Jean Det är rätt. Ta en dag i sänder.
Georges Vi kan bara önska dig lycka till vad du än gör.
Paul Tack.
Victor Men om du blir gift kommer vi gärna på ditt bröllop.
Paul Ni är hjärtligt välkomna i så fall, men ärligt talat tror jag aldrig det kommer att gå så långt.
Henri Det är aldrig för sent.
Paul Men nästan alltid för tidigt.

Jean Jag föreslår att vi går ut och skålar för det hittills lyckade äventyret. Vi har nästan lyckats få en gammal ödesresenär ända hem igen, men han behöver mera uppbackning för nästa etapp, som kan bli den svåraste.

Paul Jag är mycket tacksam för all pådrivning ni redan erbjudit mig.

Victor Vänta bara. Det blir mera.

Jean Kom! Jag bjuder. (*De går alla ut i hjärtligt kamratskap.*)

Scen 6. Som scen 4.

Adèle Hur var det att träffa alla era gamla vänner i Paris igen?

Paul Jo tack, det var angenämt.

Adèle Kommer ni att fortsätta hålla kontakten med dem?

Paul De vill gärna att jag gör det.

Adèle Jag rekommenderar er att göra det.

Paul Men de är lodisar allihop. De har alla en patetisk historia, de har alla råkat illa ut, de är alla i utförsbacken och har egentligen ingenting att se fram emot, de är alla förlorade själar.

Adèle Desto mera angeläget att ni håller kontakten med dem.

Paul De är liksom inte på samma nivå som mitt liv här ute hos er.

Adèle Men de måste vara intressanta människor. Där måste väl ingå före detta motståndskämpar även?

Paul Kanske en och annan.

Adèle Jag känner själv en av dem. Jag har stått i kontakt med honom hela tiden ända sedan Marcel blev arkebuserad. Han känner även er.

Paul Då måste jag känna honom. Vem är det?

Adèle Sonen till en av dem som arkebuserades tillsammans med Marcel. Han hjälpte mig komma över sorgen över min bror, och på samma sätt hjälpte jag honom komma över sorgen över sin far.

Paul Då tror jag aldrig jag har träffat honom.

Adèle Nej, men han känner er.

Paul Vad har han berättat om mig?

Adèle Vi vet allt om er, Monsieur Paul, uteliggare i Paris, alias advokat Charlot Chavel.

Paul (bedövd) Hur länge har ni vetat det?

Adèle Paul, ursäkta att jag fortsätter kalla er så, men trodde ni verkligen att ni kunde lura oss? Jag visste det genast så fort jag såg er arbeta med trädgården. Genom ert sätt att med van hand rensa den och vårda den såg jag genast att ni arbetat med denna trädgård förut. Ni kände den och hade en relation med den sedan tidigare. Ni var intim med den, och allt i ert sätt att sköta den förrådde er kärlek för den och att ni njöt av att åter få odla den efter att den legat i träda alltför länge.

Paul Och ni sade ingenting? Visade ingenting? Brydde er inte om att skjuta mig?

Adèle Jag ville förstå er. Jag ville bli klok på er. Vem var den man som sände min bror i döden? Den frågan har alltid varit aktuell för mig sedan Marcel blev offrad. Vad låg bakom? Hur kunde en advokat acceptera en sådan orättvisa? Och när ni berättade att han faktiskt försökt få Marcel att gå tillbaka på överenskommelsen förstod jag hela saken. Ni behöver inte vara orolig. Jag tänker inte skjuta er.

Paul Vad tänker ni göra?

Adèle Jag tänker göra er ett förslag. Ni behöver inte bli advokat Charlot Chavel igen. Jag ger er friheten att få vara er nya karaktär, Paul, uteliggaren, som känner alla Paris *clocharder*. Ingen behöver någonsin få veta att ni var advokat Chavel. Jag erbjuder er ett liv här i anonymitet som den okända uteliggaren Paul, vår dräng, och jag ställer inga villkor. Men jag erbjuder er en rättvis dom. Ni gav vår bror möjligheten att offra sig för en god sak, nämligen er rikedom och egendom, som ni gav honom och som han då kunde ge till oss medan han dog som martyr för Gestapo. Honom kan vi aldrig få tillbaka. Men ni kom tillbaka. Var vår bror i hans ställe.

Paul (överväldigad, kan inte svara direkt) Madame, menar ni allvar?

Adèle Jag har tänkt noga över det i ett antal nätter. Mor är även med på saken, eller hur, mor?

Modern Monsieur Paul, ni har varit en försynt och älskvärd gentleman ända sedan ni kom in i detta hus. Ni har givit trädgården nytt liv och vuxit in som en naturlig beståndsdel i vårt hushåll, som en i familjen, om ni så vill. Vi vill inte förlora en familjemedlem till.

Paul Men är det verkligen realistiskt och praktiskt möjligt? Skulle jag verkligen kunna leva här utan att någonsin mera behöva vara advokat Chavel?

Adèle Ja, det är vad vi ber er göra, med vår hjälp. Ni är anställd som vårt allt-i-allo, en oumbärlig dräng som hjälper oss med allt, och det behöver inte bli mer än så. Ni kan leva här i skydd både av oss och av er egen anonymitet. Förbli den gode och ödmjuka gästen hos verkligheten, uteliggaren Paul. Glöm Chavel. Låt honom vara död med vår bror. Jag ger er ett nytt liv.

Paul (försiktigt) Den där motståndsmannen som var son till den äldste av de arkebuserade, har han berättat om detta för mina vänner i staden?

Adèle Nej. Jag har bjudit honom tystnad, och han håller den, som en präst håller sin tystnadsplikt. Ni kan fortsätta hälsa på hos era vänner under broarna i Paris som vanligt. De struntar i vem ni är förutom den uteliggarkompis de redan accepterat.

Paul Så ni bjuder mig att fortsätta vara uteliggare, samtidigt som ni i möjligaste utsträckning ger mig tillbaka mitt tidigare liv?

Adèle Så kan man se det.

Paul Ett högst intressant arrangemang.

Adèle (tar hans hand över bordet) Monsieur Paul, vi behöver aldrig bli mer än bror och syster.

Paul (hämtar sig) I så fall, kära Adèle, ser jag det som en ära att få försöka gottgöra förlusten av er broder med att så gott jag kan träda i tjänst som hans ställföreträdare.

Adèle Ni kände ju honom. Ingen kunde fylla den tjänsten bättre än ni.

Paul

Då ser jag det som min plikt att acceptera den.

Adèle

Välkommen hem då, Paul, till ruinerna av båda våra familjer.
(*Hon behåller hans hand i sin, medan tjänsteflickan serverar desserten.*)

Slut.

Göteborg 31 augusti 2020.